

Tisztelt Rektor Úr! Tisztelt Szenátus!

Tisztelt Oktatók és Hallgatók!

Kedves Elsőévesek!

Önök már több tanévnyitón végighallgatták, hogy mennyi érdekes, fontos, izgalmas szellemi kihívás vár Önökre az elkövetkező években. Valószínűnek tartom, hogy valamennyi ünnepi beszédben kitartásra, céltudatosságra bízatták Önöket, okos tanácsokkal és jókívánságokkal.

Végigtekintve a mostani tanévnyitó résztvevőin, felidéződik bennem, amikor negyvenegy éve én álltam itt elsőévesként, várakozással és kíváncsisággal tekintve egyetemi éveim elé, s bevallom, hogy jobban emlékszem a cipőm szorítására, mint a tanévnyitó köszöntőre. Most mégis azt szeretném, ha lenne mit magukkal vinniük a tanévnyitón elhangzottakból.

Tisztelt Kollégák! Kedves Hallgatók!

Önök mit hoztak erre a mai tanévnyitó ünnepre? Kérdéseket? Válaszokat? Kételyeket? Egy piacképes végzettség, egy jól jövedelmező hivatás, egy kiegyensúlyozott munkahely reményét? Hozták-e a világ közös megismerésének vágyát, és jobbá tételének igényét? Vagy leginkább jó órák és jó bulik ígéretét – ha nem is ebben a sorrendben?

Mindannyian érkeztünk valamivel. Lehet, hogy túlcsorduló reményekkel, lehet, hogy nyers céltudatossággal, lehet, hogy kereső bizonytalansággal, és az is lehet, hogy már fásuló kitartással. De ma mindannyian azért jöttünk, hogy valamibe

belefogjunk. És én hiszem, hogy amikor valami újba belefogunk, akkor világosan és őszintén kell beszélnünk.

Tisztelt Kollégák! Kedves Hallgatók!

Nemcsak egy új tanév áll előttünk. Hanem az egész jövőnk. Nagy és fontos szó ez, mégis, nekem néha úgy tűnik, nem szeretjük igazán.

Talán azt kérdezik most: mit tehetünk mi, akik egy szokványos tanévnyitón várjuk a szokványos ünnepi beszédeket? Mit tehetünk mi, első évesek, akik még azt sem tudjuk, milyen a helyi tanulmányi ügyintézés? Vagy éppen mi, 10–20–30 éve az egyetemen oktatók és kutatók, akik már túl jól ismerjük a körülményeket?

Nos, nem tudom azzal áltatni Önöket, hogy semmit. Nem tudom Önöket, egyiküket sem, megkímélni szép szavakkal attól, hogy felismerjék, minek a részesei egyenként és közösségben, és hogy mi a dolguk.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Merjünk valódi és fontos kérdéseket felvetni, és azokra őszinte és világos válaszokat adni. Így nézzünk szembe a tanévvel, a jövővel és a változásokkal, amelyek előtt állunk.

Elsőként újra meg kell egyeznünk a sokszor már gondolkodás nélkül használt szavak jelentésében. Abban, hogy mit jelent az a szó, hogy egyetem? Hogy mit jelent a tudás, a kutatás vagy éppen a kutatóintézet? Végző soron el kell határoznunk magunkat abban is, kit tekintünk művelt embernek, és mit tartunk

értéknek! Mi az, amit az egyetem nyújtani tud, és mi az, amit nem?

Felelősen kell beszélnünk belső intézményi viszonyainkról is, és valódi válaszokat kell adnunk a kívülről megfogalmazott – részben jogos, részben félreértéseken alapuló – kritikákra és elvárásokra. Itt az idő őszinte beszéddel újraépíteni a bizalmat és az együttműködést egyetemen belül, és az egyetem és környezete között.

Mert az egyetem ma nem valami elszigetelt világ, hanem az ország életének szerves része, mindennapjainak alakítója. Következésképpen az egyetem nem csupán egy üzem, ahol a tőle független társadalom – szabott vagy kialakított áron – csereszabatos szakembereket rendel, vagy az egyén egyszerűen szaktudást vásárol.

Azt mondtam, hogy nem csupán, mert a mai körülmények magas szintű, alkalmazható technikai tudással rendelkező szakemberek képzését is igénylik a felsőoktatástól, az egyén pedig elvárja, hogy a felsőoktatás hozzásegítse a mindennapokban való boldogulásához. A felsőfokú oktatásban részesülők számának növekedésével ezek a szempontok egyre inkább előtérbe kerültek. Ezért az egész társadalom számára megkerülhetetlen feladat a felsőoktatás teljes intézményrendszerének és finanszírozásának megújítása.

Ehhez pedig meg kell erősíteni, és ahol nincs meg, ott ki kell építeni a tudást létrehozó, fenntartó és továbbadó, kultúrateremtő egyetemet, az anyagi javakat létrehozó gazdaság, a kiszámítható törvényi környezetet alakító politika, és a társadalom bizalmon és pontos elszámoláson alapuló együttműködésének stabil kereteit.

Egyetem – gazdaság – politika – társadalom. Ezek egymást feltételező rendszerek. Sikerük és jövőjük azon a kölcsönösségen alapul, amellyel egymásnak tartoznak.

Tisztelt Kollégák! Tisztelt Egyetemi Közösség!

Az egyetem: ez, amelynek tagjaiként most itt állnak, csakúgy, mint valamennyi magyar felsőoktatási intézmény, nemcsak egy tanévnyi kihívás előtt áll. Nemcsak a hallgatói létszámnak kell meglennie, nemcsak a projektornak, a laborkulcsnak, a villany-és fűtésszámla fedezetének kell a helyén lennie, hanem annak a vízióknak is, amelynek segítségével helyesen ismerjük fel helyzetünket, és előrelátóan alakítjuk működésünket.

Ezek a kihívások nem vészmegoldásokat, hanem tényleges felismeréseket, hosszú távú gondolkodást kívánnak. Hiszen ezek a kihívások ma már nem csupán nemzeti kihívások. A tudomány már évszázadok óta, az egyetemi oktatás pedig napjainkban válik szinte teljes mértékben nemzetközileg értékelt, globális tevékenységgé.

Tudjuk és kívánjuk is, hogy így legyen, mondjuk tehát ki: világszínvonalú egyetemekre van szükségünk! Csakhogy ez lehetetlen az egyetem, a gazdaság, a politika és a társadalom szereplőinek kölcsönös bizalmon alapuló, felelős együttműködése nélkül. Mert az államvezetés önmagában nem tud létrehozni egyetlen világszínvonalú egyetemet sem. Mint ahogyan jelen körülményeink között egyik egyetemünk sem tud állami finanszírozás nélkül a világban elismertté válni. És még együtt is kevesek a társadalom egészének bizalma és támogatása nélkül.

Ez legyen tehát a mai tanévnyitó első, legfontosabb felismerése és üzenete.

Mert ha elhagyja egyetemeinket a néhány száz legkiemelkedőbb tudós, és nem a magyar egyetemeken tanul tovább az az ezer legtehetségesebb magyar diák, akiknek ma a világ bármely egyetemén jutna hely, akkor bizony véglegesen elvesztettük a versenyt.

Az általunk egyetemeknek nevezett intézményeinknek persze akkor is lesznek díszes, taláros hagyományai, lesznek tanévnyitók és tanévzárók – ünnepi beszédekkel –, de valódi egyetemeink nem lesznek. Még az is lehet, hogy majd jól megfizetett menedzserek az intézményekbe szerveznek néhány ezer külföldi diákot, de hogy nem a legjobbakat, abban mindenki biztos lehet.

Az egyetemek, az államvezetés, a gazdaság és a társadalom csak együtt tud választ adni az oktatás nemzeti és globális kihívásaira. Céljainkat csak őszintén együttműködve tudjuk elérni, szabályainkat csak együttműködve tudjuk megalkotni. Egységes és világos üzenetekkel és tettekkel: hogy hiszünk a saját jövőnkben, hogy bízunk egymásban, hogy tudunk áldozatot hozni, és ha kell, az egyéni vagy csoportérdeket alá tudjuk rendelni a közösség érdekeinek. A mai közfelfogást ismerve, ez nem lesz könnyű.

Lássuk meg és lássuk be: az államvezetés, az egyetemek, a gazdaság és a társadalom egésze túl régen figyel gyanakodva egymást. Pedig az egyetem, a gazdaság, a politika és a társadalom szereplői nem vetélytársak, nem egymást számon kérő és elszámoltató felek, hanem partnerek. A makacs értelmiségi gőg, az egyoldalú, rövidlátó gazdasági érdek, a pusztán politikai mérlegelés mind zsákutcába vezet.

A felsőoktatás intézményrendszerében valóban meglévő pazarlás felnagyítása és bürokratikus megakadályozásának kísérletei rendszerint rontanak a helyzeten. Ahogyan szintén akadály a megújulásnak az egyes intézményekben a nyilvánvalóan rossz szerkezethez való makacs és görcsös ragaszkodás, attól való félelmünkben, hogy a hatékonyabb szervezéssel felszabaduló forrásokat elvonják. De akadály a megújulásnak a gazdaság egyes szereplőinek türelmetlen demagógiája is, amely azt a téveszmét hirdeti, hogy az egyetemek csak olyan szakembereket képezzenek, akik azonnal alkalmazható tudással rendelkeznek.

És akadály a közfelfogás is, amely azt képzei, hogy az oktatás és benne az egyetemi képzés ingyenes. Nem az. Csak az a kérdés, hogy hogyan osszuk fel egymás között ennek reális költségeit. Ebben nagyon gyorsan meg kellene egyezni.

És még sok egyéb dologban. Például, hogy a tudomány nem valami erkölcsileg felsőbbrendű tevékenység. A gyenge tudós, sokkal kevesebbet tesz le közös asztalunkra, mint a jó földművelő. Vegyük le ezért a tudományt a részben persze önmaga által megalkotott piedesztálról, ami azt is jelenti, hogy ami nem tudomány, azt ne nevezzük annak. Jobb lesz úgy mindenkinek. Az igazi tudományt pedig becsüljük meg, mint a jó kenyeret. S fizetni se restelljünk érte. Ha meg szeretnénk tartani tudós- és kultúrnemzeti státuszunkat, meg kell becsülnünk azokat, akik ezt képesek megteremteni és fenntartani.

Tisztelt Egyetemi Közösség!

Láthatják, nem lesz könnyű megalkotni a magyar felsőoktatás rendszerének egyetemi, politikai, gazdasági, társadalmi szereplők

együttműködésére alapozott jövőképét, amelynek mentén előrelátóan és kiszámíthatóan alakítjuk egyetemeink jövőjét.

Nem lesz könnyű, de sem választásunk, sem időnk nincs a halogatásra. Egyébként is csak abba érdemes belefogni, ami nehéz – nem népszerű gondolat ez, de igaz.

A szavak újra végiggondolt, azonosan értelmezett jelentésére és új működési modellekre van szükségünk. Világossá kell tenni, hogy mit jelent a pénz, a gazdaság; hogy a pénz csak a gazdaság működésén keresztül hoz létre értéket, a gazdaság pedig az ember lelki, szellemi és testi jólétének szolgálója. Sem a pénz, sem a gazdaság nem önmagáért, hanem az emberért van. Mi emberek vagyunk fontosak, nem a hazai össztermék.

A hatékony gazdaság, a jó gazdaságpolitika egy ország jólétének alapja, és csak stabil gazdasági környezetben lehet jó egyetemeket fenntartani. De a jó gazdaságpolitikát is csak jól képzett, a világot jól ismerő, hazájuk iránt elkötelezett szakemberek tudják alakítani. A kiművelt emberfők értékét nem pénzben mérjük, ahogyan a tudásét sem. De pénzre, mint a gazdaság és a társadalom működésének katalizátorára, mindkettőhöz szükség van.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mi ma a legfőbb társadalmi-gazdasági kihívás? Nem a növekedés. Nem a termelés. A legfőbb kihívás az, hogy a lehető legtöbb embert be tudjuk vonni az értékek előállításába és cseréjébe. Ennek valóban része az anyagi javak termelése, de az alapvető szükségletek kielégítéséhez elegendő anyagi javakat a mai technikai környezetben az embereknek egy töredéke állítja elő.

Az illúziók árusai azt mondják, hogy a növekedéshez adjuk oda az embereknek ezeket a javakat, és kész. Ki kell ábrándítani őket. Ez a modell biztosan nem működik.

A társadalom stabil működéséhez és jövőjéhez az szükséges, hogy valódi értéket valódi értékre cseréljünk. Lehetőleg mindenkit képessé kell tenni olyan érték előállítására, amelyet mások is értéknek tartanak. Ezek az értékek nemcsak anyagi természetűek. Hanem szellemiek és erkölcsiek. Egyéniek és közösségiek.

Ezért vagyunk ma itt. Ez legyen a második fontos üzenet és célkitűzés.

Ahhoz, hogy értékből érték legyen, szükség van erre az új szemléletre. A kialakításához pedig kiművelt emberfőkre és a tudomány kipróbált módszereire. Vagyis ránk.

Az egyetemeknek hozzá kell járulniuk feladataik világos és őszinte megfogalmazásához, és szerkezetüket, szabályaikat ehhez kell alakítaniuk. Ha elég bátrak vagyunk azt mondani, hogy az egyetem nem felsőfokú szakképző intézmény, hanem a tudomány és a kultúra alkotóműhelye, az értékteremtő és igényes tudásátadás színtere, és ennek megfelelő anyagi támogatásra van szüksége, akkor legyen lelkielőzár a felsőfokú szakképzéseket és az erre fordított köz- és magánpénzeket meghagyni ezen intézmények számára.

Tisztelt Kollégák! Kedves Hallgatók!

Nos, ez a mi dolgunk. Tényleg nem kevés, valóban nem könnyű. De nem állíthatjuk azt sem, hogy nem a miénk.

Kedves Elsőéves Hallgatók!

Ha eddig kis rémülettel hallgattak, megértve, mekkora fába vágták a fejszéjüket azon túl is, ahány feladatuk, vizsgájuk, megmérettetésük lesz, hadd nyugtassam most meg Önöket azzal, hogy ez a kép nem sötét. Éppen ellenkezőleg: világos és jól látható, karakteres. Ne habozzanak tehát aggodalom nélkül részesei lenni.

Járuljanak hozzá - felsőbb éves társaikkal együtt -, egyetemük jövőjéhez. Hozzanak létre valódi szellemi, értelmiségi közösségeket! Ha sikerre és egyéni boldogulásra vágnak, higgyék el, csak közösségben érhetik el azt.

A tanévnyitót követő beiratkozással Önök egyetemi polgárok lesznek, tagjaivá válnak egy közösségnek. Ez a közösség ad és követel. Mennél többet követel, annál többet ad. Legyenek bátrak követelni, és legyenek bátrak akkor is, amikor Önöktől követelnek. Ezek a követelések nem kivonódnak, hanem összeadódnak. Egyetemük akkor ad Önöknek sokat, ha sokat kérnek tőle. Tudásban, a közösségért való kiállásban, a további életükre való felkészülésben. Amelynek csak egyik állomása az egyetem, de fontos állomása.

Tanuljanak meg társai lenni tanáraiknak és egymásnak. Ez az együttműködő magatartás, a szellemi párbeszéd kultúrája az egyetem lényegéhez tartozik. Így fognak a legtöbbet tanulni egymástól és tanáraiktól.

Negyvenegy éve, amikor az Önök helyén álltam, bár más világ volt, de fiatalok voltunk, ambiciózusak és bizakodóak. Hittünk benne, hogy szükség van ránk, hogy változtatni tudunk: motivált

minket a jövő. Jó tanáraink és egyetemistatársaink voltak, okosnak és szépnek éreztük magunkat. A lányokat különösen.

Sokat kellett tanulnunk, de arról például fogalmunk sem volt, hogy van-e és mit mond a felsőoktatási törvény. Legalábbis nekem nem, de valószínűleg Rektor úrnak sem, aki egyetemi éveim alatt egy ideig kollégiumi szobatársam volt, és sok mindenről eszmét cseréltünk, de arra nem emlékszem, hogy a felsőoktatási törvényről valaha is szó esett volna köztünk. Ezért céljainkat sem ennek keretében fogalmaztuk meg. Hanem belső szabadsággal, hittel, bizalommal és lelkesedéssel.

Valami hasonlót kívánok Önöknek a mai, lényegesen megváltozott, több lehetőséget kínáló, de – valljuk be több veszélyt is rejtő, és többet követelő – világunkban!

Tisztelt Egyetemi Közösség!

Kedves Oktatók és Hallgatók!

Köszöntsük tehát a megkezdődő tanévet jó kérdésekkel és őszinte válaszokkal.

Köszöntsük és kezdjük meg együtt úgy, hogy egymást is látjuk, amikor magunkról gondolkodunk.

Kezdjük meg bizalommal és a jövő szeretetével.

Köszönöm, hogy meghallgattak!